

Inleiding en onderzoeksvoorstel voor een meting van de democratie

De samenlevingsvorm van de jagers-verzamelaars was/is een egalitaire democratie die 300.000 jaar stand hield¹. Wanneer die begon weten we niet precies, het kan ook veel later geweest zijn. In alle geval was die egalitaire democratie er nog toen Europese kolonialisten de nog bestaande groepen van jagers-verzamelaars ontwaarden in Afrika, Amerika, Azië en Australië tijdens de kolonisering van de rest van de wereld. Tegen het jaar 1500, aan de vooravond van de Europese expansie, bevolkten jagers-verzamelaars nog steeds bijna een derde van de landmassa van de wereld².

Tot halfweg de 20^e eeuw werden er meer foute en ongefundeerde ideeën over verspreid dan juiste³. De kennis over de foeragerende samenlevingen evolueert nog altijd, dank zij het gebruik van de paleogenetica worden zelfs nog sprongen vooruit gemaakt. Maar aangezien er nog altijd groepen jagers-verzamelaars verder leven zoals ze al millennia doen, kan nu ook kennis vergaard worden uit antropologisch onderzoek. In zijn overzicht van de grootste antropologische dataset van jagers-verzamelaars op dat moment, besluit Frank Marlowe dat het egalitaire samenlevingen waren⁴.

De auteur zoekt het antwoord op twee vragen. (1) Hoe slaagden de jagers-verzamelaars er in dat zo lang uit te houden en (2) hoe kon het zo in mineur eindigen? In tegenstelling tot de Neanderthaler en de Denisova zijn ze niet uitgestorven, maar hun egalitaire democratie bestaat niet meer. Ze is vervangen door een representatieve democratie. In nog grote delen van de wereld is er totaal geen democratie. In landen als Rusland, Hongarije en Turkije heeft men op representatief democratische wijze de democratie vervangen door een autocratisch systeem dat een quasi media monopolie heeft. Het gaat hier niet om extinctie maar om een democratische politieke cultuur die veranderd of grotendeels verdwenen is. Culturele veranderingen hebben geen vast patroon. Ze zijn een product van de mens zelf, niet van het toeval. Culturele en sociaaleconomische processen zijn omkeerbaar en de ene periode loopt door in de andere. Dit vraagt een andere benadering dan die van natuurlijke selectie, schreef de auteur in het vorige hoofdstuk.

Misschien kunnen we een democratisch systeem vergelijken met een ecologisch systeem, waar de jagers-verzamelaars en de huidige mens tenslotte ook nog altijd deel van uitmaken. In beide gevallen zijn het systemen gecreëerd door de mensen zelf. Naast 'non-kin' coöperatie vallen twee kenmerken op binnen het samenlevingsmodel van de jagers-verzamelaars: zorg en weerstand tegen hiërarchie. Zorg voor de medemens maar ook voor de groep als geheel, zorg voor de natuur en strijd tegen dominantie. Christopher Boehm 'noemde dat laatste 'inverse dominance hierarchy'⁵.

1 Sommigen gebruikten het als model waarmee ze in hun voordeel konden doen. Karl Marx en Friedrich Engels noemden het primitief communisme. Voor de anarchist Pierre Clastres was het "La Société contre l'État", terwijl er helemaal nog geen staat was. Maar de antropoloog David Graeber en de archeoloog David Wengrow gingen niet voor eigen gewin in hun bekend werk "The Dawn of Everything". Ze verzamelden en vergeleken ook massa's empirische data. Zo wonnen ze aan integriteit.

2 Andrew B. Smith, 1999, Archaeology and evolution of hunters and gatherers, in The Cambridge Encyclopedia of Hunters and Gatherers, Richard B. Lee (editor).

3 Alan Barnard, 1999, Images of hunters and gatherers in European social thought, in The Cambridge Encyclopedia of Hunters and Gatherers, Richard B. Lee (editor).

4 Marlowe, W. Frank, 2005, Hunter-Gatherers and Human Evolution, Evolutionary Anthropology 14:54 –67, 2005, <https://doi.org/10.1002/evan.20046>,

<https://www.academia.edu/12030949/Hunter_gatherers_and_human_evolution>

Redundantie is een kenmerk van veerkrachtige ecologische systemen. Als er een organisme wegvalt, neemt een ander organisme het over. Het evenwicht wordt dynamisch hersteld. Het is merkwaardig hoe krachtig ecologische systemen zijn. Grote percelen regenwoud die gekapt werden door soja multinationals worden weer door de Amazone ingenomen eens ze braak komen te liggen. Het regenwoud is dus zelfs in staat te herstellen van ontbossing. In de redundantie en/of het verlies ervan, ligt misschien al het begin van een antwoord.

De tweede vraag hebben Graeber en Wengrow al uitvoerig behandeld in hun boek 'The dawn of everything'. Zij vragen zich af, hoe de moderne samenlevingen de waardevolle eigenschappen van flexibiliteit en politieke creativiteit zijn kwijtgespeeld. En hoe is geweld en dominantie genormaliseerd geraakt? Zij toonden aan dat het niet ging om een plotse zondeval, maar eerder om een geleidelijk proces.

Een andere benadering is ons proberen in te leven in de jagers-verzamelaars zo'n 600.000 jaar geleden. Door een gen mutatie en seksuele selectie waren ze hun reactieve agressie geleidelijk aan kwijt gespeeld en konden ze beginnen een taal te ontwikkelen. Werkwoorden hadden ze al. Zoals de andere dieren communiceerden ze met elkaar met korte uitroepen. "Pas op gevaar" en andere vergelijkbare boodschappen. Functies die ze nodig hadden om te overleven kregen een plaats. Als ze via zelfreferentie naar die communicatie keken ontdekten ze dat het processen waren.

Die processen hebben een begintoestand en een eindtoestand. Dus hadden ze ook nog substantieven en adjectieven nodig om verschillende situaties te beschrijven. Daar hadden ze aanvankelijk heel wat gebaren en gelaatsexpressies bij nodig waarschijnlijk⁶. Tenslotte kwamen ze uit op zinnen wanneer ze zich vragen stelden over oorzaak en gevolg van een en ander. Door werkwoorden, substantieven en adjectieven aan elkaar te breien, kreeg hun taal structuur. Nuance voegden ze toe met bijwoordelijke bepalingen. Voeg daarbij het vertellen van verhalen⁷. Het doorgeven wat iemand anders heeft gezegd, 'reported speech'. [Indirecte rede](#) in het Nederlands, een vorm van spreken die wordt gebruikt om uit te drukken wat een ander heeft gezegd. Nu hebben we ook al het fundament van een grammatica⁸.

Et voilà, een complexe taal, waar een oneindig aantal zinnen mee kan gevormd worden, is geboren, zoals Noam Chomsky het ziet. Misschien niet oneindig, maar toch heel veel. GPT4 heeft 1,7 triljoen parameters en een gebouw vol computers nodig om de taal van de Homo Sapiens te simuleren. Potsierlijk is dat. De wel eens "primitief" genoemde jagers-verzamelaars deden het met een breininhoud van 1.478 cm³, in regen, wind en zonschijn, want huizen hadden ze nog lang niet. Als functies, processen en dynamische structuren kunnen wij ook de samenlevingsvorm van de jagers-verzamelaars benaderen.

5 Boehm, C. (1993). Egalitarian behavior and reverse dominance hierarchy. *Curr. Anthropol.* 34, 227–240. https://takku.net/mediagallery/mediaobjects/orig/3/3_christopher-boehm---egalitarian-behavior-and-reverse-dominance-hierarchy-pdf.pdf.

6 Burkhardt-Reed MM, Long HL, Bowman DD, Bene ER, Oller DK. The origin of language and relative roles of voice and gesture in early communication development. *Infant Behav Dev.* 2021 Nov;65:101648. doi: 10.1016/j.infbeh.2021.101648. Epub 2021 Oct 7. PMID: 34628105; PMCID: PMC8669728. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8669728/>.

7 van Krieken K and Sanders J (2021) Storytelling on Oral Grounds: Viewpoint Alignment and Perspective Taking in Narrative Discourse. *Front. Psychol.* 12:634930. doi: 10.3389/fpsyg.2021.634930. <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.634930/full>.

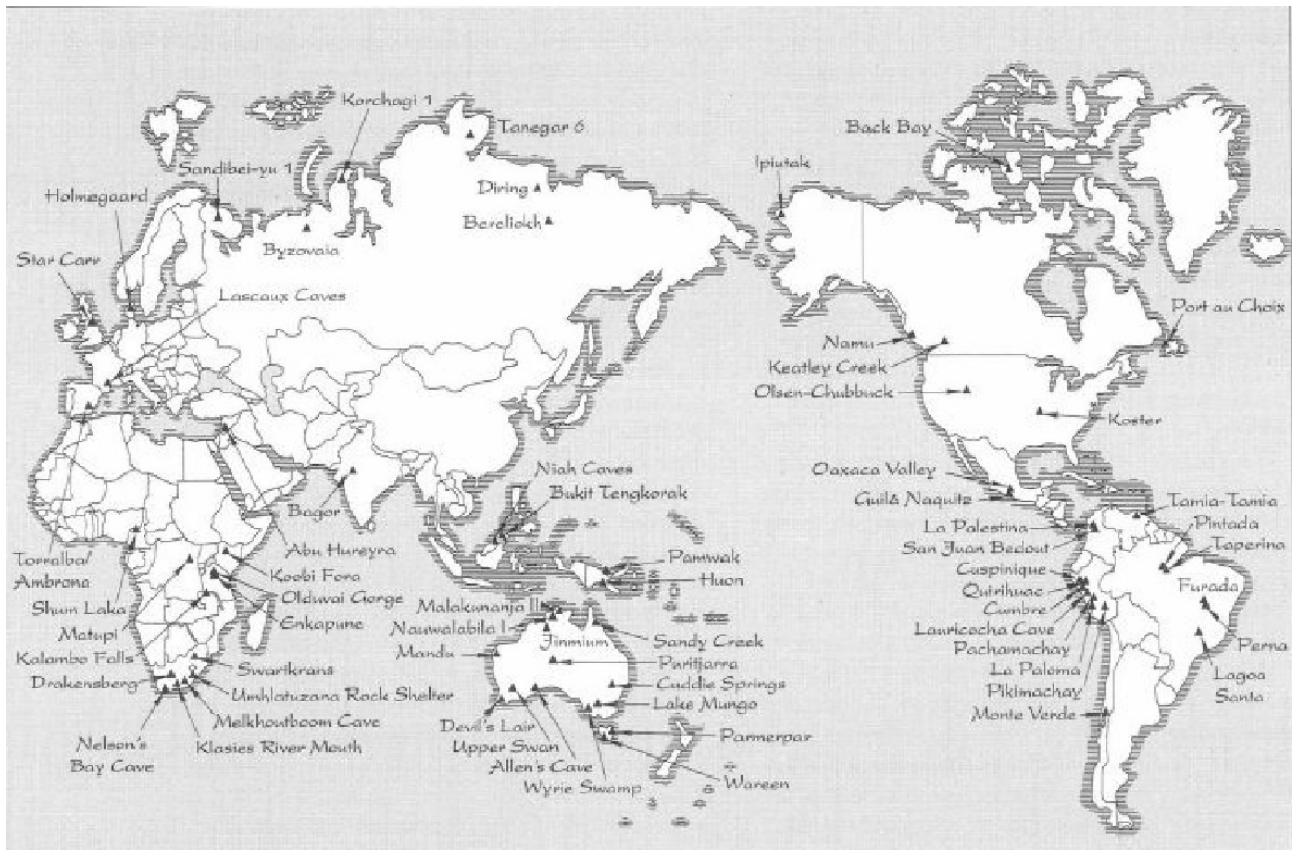
8 Stef Spronck & Daniela Casartelli, 2021, In a Manner of Speaking: How Reported Speech May Have Shaped Grammar, *Sec. Psychology of Language*, volume 6 - 2021 | <https://doi.org/10.3389/fcomm.2021.624486>, <https://www.frontiersin.org/journals/communication/articles/10.3389/fcomm.2021.624486/full>.

Methode

Van ecologische processen weet men dat ze cyclisch zijn, net zoals bijvoorbeeld de watercyclus in de meteorologie. Aan die cycliciteit ontleen ze hun stabiliteit. Het is een ononderbroken keten van oorzakelijkheid. Dit model van oorzakelijke causaliteit is het analysemodel. Elke analyse kan ook voorgesteld worden met een analytische graaf ([wiskunde zonder getallen](#)). Eerst de afzonderlijke processen analyseren en visualiseren, daarna abstractie makend van de details van elk proces, de verschillende cycli in hun geheel verbinden en de cyclische structuur van die verbindingen analyseren om ze dan ook te visualiseren. Het is niet omdat het cyclische processen zijn/waren dat ze niet veranderen. Sommige veranderingen verhoogden de stabiliteit, andere niet. Het is belangrijk om die veranderingen in de gaten te houden.

Volgende concrete processen komen aan bod: zelfstandige voedselverwerving en voorziening, gedeeld voedselgebruik, groepsvorming met niet verwanten, zorgen voor elk lid van de groep, face tot face en transparante communicatie, in stand houden van gender egalitariteit, zorgen voor de groep als geheel, vreedzame contacten tussen de verschillende groepen en tenslotte de reproductie en opvoeding van de volgende generaties.

Nu kan je het huidig reëel democratisch systeem niet vergelijken met het democratisch systeem van de jagers-verzamelaars. De situatie is volledig veranderd. Maar die verandering is wel 'men made'. Wat je dus wel kan doen is nagaan of de functies van de origineel democratisch systeem nog aanwezig zijn vandaag in het huidige systeem. Redenerend op basis van de redundantie van ecologische systemen, mag je verwachten dat die functies overgenomen zijn in het huidige democratische systeem. Dit laat dan wel een vergelijking toe. Op die basis kan je er zelfs een gefundeerde enquête mee organiseren. De democratie van de jagers-verzamelaars dient daarin als nulmeting.

Afbeelding 1: [Archaeological sites in the Cambridge Encyclopedia of Hunters and Gatherers]